

NOVA GORICA: Pogovor z umetniškim vodjo novogoriškega gledališča Markom Bratušem

“Pojdimo skupaj naprej”

Priznam! Ta intervju je pretežno, da v miru poklepetam s človekom, ki je nekaj posebnega. Je eden najbolj ustvarjalnih, delavnih, simpatičnih, vsestranskih in prijetnih ljudi. Mogoče zveni malo oboževalsko? Pa naj bo. Z dvigalom pridem do tretjega nadstropja, kjer se nahaja uprava novogoriškega gledališča. V svoji pisarni me sprejme umetniški vodja **Marko Bratuš**.

Usedeva se na črna fotelja, nad nama je velika tabla, ki je popisana z načrti za gledališki program. Novembra lani je prevzel drugi mandat umetniškega vodenja gledališča. Začenja ga uspešno, saj sta se kar dve predstavi, Čriček in temačni občutek ter jerebika, štrudeli, ples pa še kaj, uvrstili v tekmovalni program Festivala Boršnikovo srečanje, ki bo junija v Mariboru. Pod obe predstavi se podpisuje kot dramaturg, kar je po izobrazbi, ima pa še bogate izkušnje s pisanjem scenarijev, vodenjem oddaj, prevajanjem besedil. Ima tudi Krizo srednjih let, tretjo ploščo, ki jo je nedavno izdal kot Smaal Tokk, primorski rapper, v katerega se prepričljivo vživlja in nasmeje oboževalce. Aha, jea, unotisto! Marko živi v Ljubljani, a njegove korenine so na Primorskem. Je ponosen oče dveh osnovnošolcev, ki z veseljem spremljata očetovo delo.

Ko sem se pripravljala na intervju, sem ugotovila, da vas novinarji imenujejo multipraktik. Da bova izvirnejša, bi raje predlagala izraza multidisciplinist ali strokovnjak za širša področja.

“(Smeh) Strokovnjak je malce preveč. Spomnili ste me na anekdoto iz konca srednje šole. Hotel sem se vpisati na Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo, vendar nisem hotel biti samo

Ustvarjalna ekipa predstave Čriček in temačni občutek je začela sezono, posvečeno mentalnemu zdravju.

Foto: SNG Nova Gorica/Klub Zagon

“Res je, oče je slikar in profesor, dva strica sta glasbenika, eden je skladatelj in ravnatelj glasbene šole, drugi je vodil cerkveni pevski zbor, tretji stric je radijski ustvarjalec, sestrična igralka, mama je učila slovenščino na gimnaziji. Z očetom sem hodil na vse mogoče razstave, mama pa je organizirala gledališke in operne abonmaje za dijake, zato sem videl tudi veliko predstav. Tu pride do izraza pogovor: ‘Jabalko ne pade daleč od drevesa.’ Težko bi se znašel, na primer v varilstvu, saj kot otrok preprosto nisem imel izkušnje tega hvalvrednega poklica, sem imel pa veliko izkušenj z različnimi vejami umetnosti.”

Prebrala sem, da ste se odločili tudi za medicino.

“Mama, ki je bila veliko bolna, si je želela, da bi postal zdravnik. Za vsak primer sem zato za maturo izbral kemijo. Fajn bi bilo biti zdravnik, vendar šest let faksa in še specializacija ... Malo pa sem len.”

Ne bi rekla ...

“Ja, ampak ni negativno. Napredek poganjajo leni ljudje, ker skušajo najiti način, kako nekaj narediti enostavneje, z manj truda. Mogoče je to tudi moj način dela. Zakaj bi si kompromisali življenje? Poglejmo, kaj je cilj in smisel našega početja, in pojdimo po čim manj naporni poti do tja.”

Kakšne so bile prve izkušnje dramaturga na trgu dela?

“Zelo hecne. Kot dramaturg zelo težko dobiš delo. Lepo je, če se povežeš z režiserjem in z njim sodeluješ. Sodeloval sem s Šentjakovskim gledališčem, v ljubiteljski iz Velikih Lašč, potem sem delal na radiu, veliko sem pisal scenarije, režiral. Seveda so bili honorarji za mladega mulca takrat nizki in sem ob tem delal še v farmacevtskem podjetju kot računalničar, s tem sem se preživljal. Med drugim sem oblikoval škatlice za zdravila in navodila. Besedilo z navodili sem grafično priredil za slovenski trg. Potem me je poičel tudi na RTV Slovenija in v Gledališče Glej, ki sem ga umetniško vodil.”

In potem ste pristali v Novi Gorici.

Kako ocenjujete svoj prvi mandat?

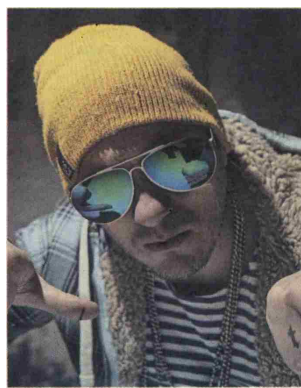
“Ne morem brez samokritike, ampak sem zadovoljen z delom. Ko sem prišel, so bila trenja med zaposlenimi precejšnja. Z nekdanjo direktorico **Majo**

Jerman Bratec sva uspela situacijo pomiriti, da je zavladalo spoštovanje med zaposlenimi. To smo morali naprej doseči, da smo lahko začeli normalno delati. Obenem smo imeli veliko mladih igralcev, zato sem moral program prilagajati tako, da jim je omogočil, da postanejo vsestranski igralci. V tretji fazi je bilo treba nekoliko bolj vključiti srednjo generacijo igralcev. Uspeli smo vzpostaviti močan in sposoben igralski ansambel. Dokazali smo, da lahko tudi na tehničnem področju naredimo vse, kar želimo. Ker je bila hiša v razvojni fazi, sem dal priložnost tudi nekoliko manj znanim režiserjem, ki pa so bili zelo motivirani in so si želeli nekaj povedati. Vsekakor bi si želel kakšno nagrado več, čeprav smo po drugi strani dosegli velike mednarodne uspehe na področju komedije več let zapored. Generalno bi si dal oceno 4.”

Bi kaj spremenili?

“Ne bi kaj veliko spreminjal. Za vsako potezo sem imel razlog. Vedno se odločam na podlagi podatkov, ki jih imam v določenem trenutku.”

Velikokrat se gledalci sploh ne zavedamo, kako zahtevno je delo umetniškega vodje.

Smaal Tokk, Primorska region's own gengsta repr, ima že tretjo ploščo. Ploščama Unotisto in Sindrom druge plošče se je pridružila Kriza srednjih let.

Foto: Miran Bratuš

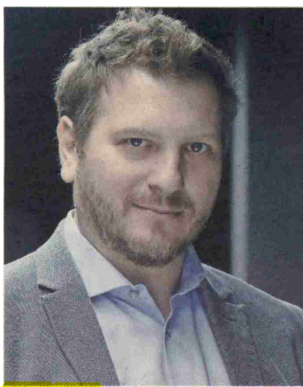
“Uradni naziv je pomočnik direktorja za strokovno umetniško delo. Umetniški vodja je zadalžen za igrance, inspiciente, šepetale, lektorje, dramaturge. Z njihovo pomočjo in skladno z direktorjem je zadalžen za vsebino, ki jo gledalci lahko v gledališču vidijo. Od naslovov besedil, igralcev, režiserjev do gostujočih predstav. Obenem moraš vedeti še, kakšno občinstvo prihaja v gledališče. Ker smo edini v regiji, mora biti naš program čim bolj vključujoč in zajemati širše občinstvo. Delam v trikotniku z gledalci, željama ustvarjalec in zmoglostjo hiše, filter, ki vse troje povezuje, pa je moj pogled na svet, moje želje, okus.”

Omenili ste občinstvo. Kakšno je občinstvo novogoriškega gledališča?

“Primorci so družabni, imajo veselje do življenja, mogoče pa imajo morda občinstvo težje pripraviti, da pride gledati bolj resne vsebine. Naše občinstvo je zelo nagledano in zvesto. Če uspe predstava z njimi komunicirati, jo znajo ceniti in so odprti tudi za težje vsebine. Po drugi strani se mi zdi, da ne zagemamo vsega občinstva, za katerega bi želel, da pride v gledališče. Tukaj je še veliko dela. Veliko je občinstva, ki misli, da gledališče ni za njih. Ta marmor je tako glamurozen, da marsikoga odvrne od vstopa v gledališče. Čeprav so naše predstave dostopne, niso hermetične, take da jih ne bi razumeli.”

Velikokrat radi rečemo, da so gledalci najboljše komedije. Marsikdo bi vprašal, zakaj ni v gledališču še več komedij.

“To je stvar umetniškega vodstva oziroma že skoraj starševstva. Kot umetniški vodja gledaš na občinstvo kot na svoje otroke, zato lahko naredimo eno vzporednico z otroki. Če bi vprašal otroke, kaj bi jedli, bi rekli hrenovke, sladoled, čokolado, pa pica, bombone. Prehranska piramida pa vsebuje tudi druge snovi, vlaknine, zelenjavo in podobno. To je tudi vprašanje ponudbe in povpraševanja, ter koliko lahko umetnost išče denar na trgu. Zelo dobro se zavedamo, če bi imeli še več komedij, bi tudi bolj napolnili dvorane. Umetnost mora ponujati premislek o tem, kje se kot družba nahajamo. Brez tega ne gre. Mi smo javna institucija, ki skrbi za javni interes, to pa je, kar bi ljudje morali imeti, in ne tisto,

Marko Bratuš

Foto: SNG Nova Gorica/Peter Uhan

režiser ali samo igralec, vse me je zanimalo. Študij dramaturgije je imel na predmetniku vsebine, ko so pokrivalo tako režijo kot igranje in še marsikaj. Ko pa sem začel dramaturgijo študirati, sem ugotovil, da vsi ostali počnejo nekaj praktičnega, razen dramaturgov. Moja želja je vedno bila udeleževanje v čim več medijih. To mi je uspelo. Seveda je multidisciplinarnost samo končni prikaz neke ustvarjalnosti.”

Kaj si je želel mali Marko?

“Uf. Policaj, kuhar, potem nič ... (smeh) Nisem že od nekdaj vedel, kaj bi hotel postati. Tudi odločitve za akademijo je bila bolj povezana z okoliščinami, saj sem v četrtem letniku gimnazije veliko nastopal, pisal scenarije za šolske prireditve, režiral dogodke na šoli. Takrat sem začutil, da imam v sebi nekaj za usmerjanje večje skupine ljudi. Sem pa večino srednje šole treniral košarko, kar mi je bilo zelo všeč.”

Se pa ne čudim vaši študijski izbiri, glede na to, da izhajate iz umetniške družine.

kar si želijo imeti. Žanrska pestrost je pomembna. V Novi Gorici imamo ustanove, ki poskrbijo tudi za zabavo."

Mogoče je samo moj občutek, a zdi se mi, da ljudje pri besedni zvezi avtorski projekt začitajo odpor in se ne odločijo za ogled. Zakaj?

"To je povsem možno. Sodobno gledališče se je usmerilo stran od avtorjev. Pa ne samo zdaj. Že od 70. let prejšnjega stoletja je to obstajalo. Seveda, če je vse avtorski projekt, tudi ni prav. Po drugi strani se sprašujem, kaj za vruga so naredili avtorski projekti ljudem, da jih ne marajo. Pred leti smo imeli avtorski projekt, ki ni uspel, vendar to je en tak primer. Nenazadnje so več kot stokrat ponovljeni Realisti šli v smeri avtorskega projekta, ker je besedilo nastajalo na vajah. Mogoče pa čas kliče po bolj avtorskih zadevah, ker jih že gotova besedila ne pokrivajo. Sam pomislekov nimam. Tudi za tragedijo bi lahko rekli, da je moreča. Predsodki večkrat povejo kaj o ljudeh, ki jih dajejo, kot pa o ljudeh, ki jih ocenjujejo."

Gledališče je bilo v zadnjih dveh letih na preizkušnji zaradi številnih omejitev. Kako pridobiti gledalce nazaj v gledališče?

"Na tri načine. Ljudi moramo spomniti, da smo tu za njih in da jim ponujamo nekaj, v čemer bodo uživali. Potem jih želimo prepričati z odličnim programom. Moj nov mandat bo drugačen kot prvi, saj bomo delali velike in epske zadeve z uveljavljenimi in prepoznavnimi režiserkami in režiserji. V naslednjih letih naj bi pri nas delali Mateja Koležnik, Janusz Kica, Sebastijan Horvat, Nina Rajič Kranjac, Luka Marcen, Tomi Janežič, Ivana Djilas, Tijana Zinjarič. Tretji način pa je družbeno gledališče. So manjši projekti s skupinami ljudi, ki jih sicer težje dosežemo. Z Domom upokojencev Nova Gorica sodeluje naš Mladi oder AMO, pripravili so besedilo, ki se osredotoča na zgodbah tamkajšnjih stanovalcev."

Vas je korona vzpodbudila k temu, da je ta sezona posvečena mentalnemu zdravju?

"Korona je bila povod za to. Mentalno zdravje je pomemben vidik človekovega obstoja in tega se premalo zavedamo. Korona je pokazala manko zavedanja o tem. Znašli smo se v situaciji, ko nismo bili opremljeni z znanjem, kako se s tem spopasti. Ljudje imamo dobre mehanizme, da na kratka obdobja prenesemo marsikaj, na daljša obdobja pa se začnemo osebnostno podirati. Epidemija je izpostavila potrebo, da se zavedamo pomena mentalnega zdravja. Skrbeti moramo za kulturo duše."

Veliko je tesnob, duševnih težav. Kako lahko gledališče pomaga ljudem?

"Včasih že občutek, da nisi sam, veliko pomeni. Pa tudi to, da imaš možnost skupnostnega odjemanja informacij, da si v družbi in da koga srečaš. Ritual gledališča je pomirjujoč, ker vemo, kaj se bo zgodilo. Ljudje smo socialna bitja in stik nas pomirja. Ko se o določenih temah spregovori in ni več tabu tema ..."

Zdaj ste me spomnili na odlično predstavo Črček in temačni občutek, kjer se

Marko Bratuš z življenjsko sopotnico Vanjo Šepce po premieri predstave Jerebika, štrudelj, ples pa še kaj julija lani.

Foto: SNG Nova Gorica/Klub Zagon

podpisujete pod dramaturgijo in prevod.

"Ja, Črček ima en kup motenj, a zaveda je zelo enostavna. Vsak ima neko težavo, stisko, a gremo naprej, svet se ni ustavil in nas ne bo počakal. 'Pojdimo skupaj naprej' je misel, ki lahko človeka vzpodbudi, da pogleda na svet okoli sebe bolj optimistično."

Zdaj pa narediva most, bridge, kot bi rekel Smaal Tokk na koncertu. Vaš odvod od gledališča je zagotovo glasba, kajne?

"Je, kar. Pa hoja ... (smeh) Moje delovno mesto je kreativno do neke mere, jaz pa potrebujem malo več. Smaal Tokk je odvod, ki mi to omogoča. Lik Smaal Tokka mi omogoča družbeno kritičnost. Omogoča mi, da povem stvari, za katere ni na mestu, da bi jih povedal kot umetniški vodja gledališča. Imam nekaj ustvarjalnega, prijemljivega za pokazati."

Se še kdo vpraša, kdo je Smaal Tokk?

"Google še vedno misli, da je to Klemen Kotar, ki je sicer komponist in basist v spremljevalnem bendu (smeh). Mene zelo redko kdo prepozna kot Smaal Tokka. Samo dvakrat se mi je zgodilo, da so me ljudje prepoznali po glasu. Ne vem, koliko se ljudje s tem ukvarjajo. Je pa res, da je bilo na začetku kar bizarno, saj so se ljudje spraševali, kdo to je, od kod prihaja, pa so bila ugičanja od kod iz Vipavske doline je."

Bi Marko Bratuš naredil monokomedijo, muzikal s Smaal Tokkom?

"Sem že razmišljal, da bi naredil predstavo na to temo oziroma zrežiran koncert ali stand up. Bomo videli."

Ste najbolj realizirani slovenski scenarist po zaslugi otroške oddaje Fircologi, animiranih filmov Koyaa in drugih projektov. Kaj je pri ustvarjanju za otroke najpomembnejše?

"Ko sem začel pisati za otroke, sem ugotovil, da je najbolj ključna radovednost. Odrasli imamo občutek, da veliko stvari že vemo in nam jih ni treba preizpraševati. Otroci pa gledajo svet s širokimi očmi, naivno. Pomembno pa je tudi, da se spomniš, kaj se je dogajalo tebi,

Po premieri Stolejša muzikala se je k tatiju stisnila hčerka in "kritičarka" Frida.

Foto: SNG Nova Gorica/Klub Zagon

ko si bil mulec. Fajn je pa delati tudi stvari, ki so malce prepovedane."

Sta vaša otroka vaša kritika?

"Uf, ja ... (smeh) Kar. To je blagoslov ali preklestvo otrok, ki živijo s starši v umetnosti. Tudi sam imam veliko spominov z razstav, predstav, ki sem jih videl kot otrok. Moja otroka sta videla precej več gledališča in sveta, kot kakšen njun sošolec. Velikokrat sem ju peljal na vajo s Smaal Tokkom. Imata vpogled v svet, ki ga drugi nimajo in seveda imata svoje mnenje. Povesta mi: 'Tati, veš, ta komad ni v redu. Uni je bil ful boljši, sploh ne vem, kaj razlagaš.'"

Ze izkazujeta kakšne talente?

"Ja, sin ima izjemen posluš za jezike in narečja. Hči igra klavir in rada poje, v tem trenutku bi rada bila izumiteljica ali igralka, se še ne more odločiti. Bomo videli, kam ju bo peljala življenje."

Kaj bi jima želeli kot oče?

"Želel bi jima, da sta zadovoljna. Seveda imamo starši ideje, kaj vse bi bilo dobro za naše otroke, a v bistvu si želim le, da bi bila zadovoljna in izpolnjena."

ANIKA VELIŠČEK